

GÖTEBORGS ÄLDSTA SJUKVÅRDSINRÄTTNINGAR

GOTHENBURG'S OLDEST HEALTHCARE FACILITIES

Hospitalet

I Sverige byggs hospital och helgeandshus under 1200-talet. "Spetalet" i Lödöse nämns första gången i ett testamente från 1286. Från 1200-talet och fram till 1500-talet driver kyrkan hospitalen därefter tar kungamakten över ansvaret för kyrkan och hospitalen blir statliga. 1528 flyttas Lödöse hospital till den nya staden Nya Lödöse som ligger i dagens stadsdel Gamlestan. Hospitalet byter sedan namn till Göteborgs hospital. 1872 flyttar Göteborgs hospital till Backa. Nu är hospitalet bara till för sinnessjuka. Anläggningen byter namn till S:t Jörgens sjukhus 1931 och finns kvar fram till 1992.

In Sweden, hospitals and sanctuaries were built during the 13th century. The infirmary in Lödöse is mentioned for the first time in a document from 1286. From the 13th century until the 16th century, the church runs the hospital, then the regent takes over the responsibility for the church and the hospital becomes state-owned. In 1528, Lödöse hospital is moved to the new town of Nya Lödöse, located in today's Gamlestan district. The hospital then changes its name to Gothenburg Hospital. In 1872 Gothenburg Hospital moves to Backa. The hospital is now only for the insane. The facility changed its name to St. Jörgen's Hospital in 1931 and closes in 1992.

Stadsläkaren

Från 1635 finns en stadsläkare i Göteborg. Läkaren är anställd av staden och ska godkännas av Collegium Medicum och av Kunglig Majestät. I början av 1700-talet finns stadsläkare i sex svenska städer. De är till för stadens invånare och ska övervaka sjukdomsläget i staden. Under slutet av 1700-talet ska de förutom att göra hembesök hos sjuka, se till att det finns mediciner, bekämpa epidemier och inspektera apotek. Tillsammans med fältskären ska stadsläkaren genomföra likbesiktningar och obduktioner.

From 1635 there is a city physician in Gothenburg. The city physician is employed by the city and must be approved by the Collegium Medicum and by His Majesty the King. At the beginning of the 18th century, there were city physicians in six Swedish cities. The city physician was responsible for the health of the city population and monitoring diseases in the city. During the late 18th century, in addition to making home visits to the sick, they ensure that there are medicines, fight epidemics and inspect pharmacies. Together with the field surgeon, the city doctor carries out death certifications and autopsies.

”Innan fettblåsorna vidrördes, hade de ett ganska klart och höggult utseende, likt den vackraste bärnsten; men vid minsta vidrörande brusto de, och fettet rann lika klart och tunt som olja; dess mängd kunde väl ej med noggrannhet mätas, men utgjorde i det minsta $2\frac{3}{4}$ kanna. Detta fett hade mild smak men nog frän och nästan urinös lukt.”

Claes Alströmers obduktionsberättelse, ur hans åminnelsetal från 1794

“Before the sebaceous glands were touched, they had a rather clear and high yellow appearance, like the most beautiful amber; but at the slightest touch they burst, and the fat ran as clear and thin as oil; its amount could not be accurately measured, but it was about $\frac{3}{4}$ of a gallon. This fat had a mild taste but rather rancid and almost urine-like smell.”

Claes Alströmer's autopsy report, from his Memorial speech in 1794

Göteborg barnhus

Göteborgs barnhus grundas 1737 och ligger till en början innanför vallgraven innan det flyttas till området Stampen 1759. Efter att två byggnader brunnit ned i stadsbränder uppförs en stenbyggnad 1857. Huset står kvar än idag. 1924 flyttas barnhuset till Bö herrgård där det drivs till 1940. Under andra världskriget flyttas barnen ut till familjer på landsbygden och barnhusverksamheten läggs ner.

Gothenburg's orphanage was founded in 1737 and was initially located inside the city moat before moving to the Stampen area in 1759. After two buildings burned down in city fires, a stone building was erected in 1857. The house still stands today. In 1924, the orphanage was moved to Bö manor where it was located until 1940. During the Second World War, the children were moved to families in the countryside and the orphanage was closed.

Apoteket Enhörningen

Under 1600-talet öppnas allt fler apotek i Sverige och de första apoteksprivilegierna, som ger ägaren rätt att driva apotek, delas ut. Apotekaren är skyldig att följa de regler som finns, bland annat att följa farmakopén som beskriver vad läkemedlen ska innehålla och hur de tillverkas. Det första apoteket i Göteborg, Enhörningen, får sina privilegier 1642. Enhörningen och Göteborgs näst äldsta apotek, Kronan, ligger fram till tidigt 1900-tal i samma kvarter. Enhörningen kallas för "lilla apoteket" och Kronan för "stora apoteket".

During the 17th century, more and more pharmacies are opened in Sweden and the first pharmacy privileges, which give the owner the right to run a pharmacy, are awarded. The pharmacist is obliged to follow rules, including following the pharmacopoeia which describes what the medicines must contain and how they are manufactured. The first pharmacy in Gothenburg, Enhörningen (the Unicorn), received its privileges in 1642. Enhörningen and Gothenburg's second oldest pharmacy, Kronan (the Crown), were found in the same city block until the early 20th century. The Unicorn is called the "little pharmacy" and the Crown the "big pharmacy".

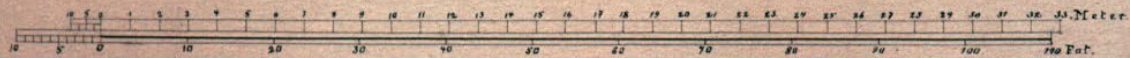
Göteborg kurhus

Från mitten av 1600-talet finns ett sjuk- eller kurhus för personer med könssjukdomar i Göteborg. 1728 ligger kurhuset vid Kaserntorget och kallas det ibland för "sjukhuset under Ekskogen". Efter att sjukhuset brunnit ned flyttas verksamheten till Husargatan under namnet "De obotligas sjukhus". Verksamheten flyttar runt mellan flera platser fram till att staden köper en fastighet vid Lilla Bommens hamn. Här ligger Göteborgs kurhus fram till 1894 då ett nytt sjukhus, det Holtermanska sjukhuset, öppnar i Landala.

From the middle of the 17th century there is a hospital or sanatorium for people with venereal diseases in Gothenburg. In 1728, the hospital is located at Kaserntorget and is sometimes called the "hospital under the oak forest". After the hospital burned down, the business was moved to Husargatan under the name "Hospitium incurabilium". The hospital moves several times until the city buys a property at Lilla Bommens harbor. Gothenburg's Kurhus was located here until 1894 when a new hospital, the Holtermanska sjukhus, opens in Landala.

HUFVUDFACAD.

Göteborg: februari 1890
Alfian C. Petersen

Collegium medicum

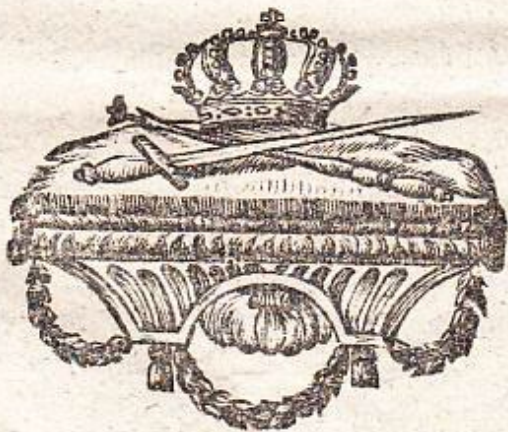
1663 bildas läkarorganisationen Collegium medicum av en grupp läkare för att stärka läkarens yrkesroll och konkurrera med bardskärarskrået som vid den tiden utbildar och kontrollerar bardskärare och fältskärer. Kollegiet växer och under 1700-talet får Collegium medicum rollen som medicinskt kontroll- och tillsynsorgan. Collegium medicum ansvarar bland annat för läkarutbildningen och för att examinera utbildade läkare. Under slutet av 1700-talet tar kollegiet över allt fler uppgifter. Vid samma tid blir Kirurgiska societeten en del av Collegium medicum. Konflikterna mellan kirurger och läkare tar slut och de båda yrkesgrupperna närmar sig varandra.

In 1663, the medical organization Collegium medicum was formed by a group of doctors to strengthen the doctor's professional role and compete with the barbers' guild, which at the time trained and controlled barbers and field surgeons. The college grows and during the 18th century the Collegium medicum takes on the role of medical control and supervisory body. Collegium medicum is responsible, among other things, for medical education and for examining trained doctors. During the late 18th century, the college takes over more and more tasks. At the same time, the Surgical Society becomes part of the Collegium medicum. The conflicts between surgeons and doctors are ending and the two professional groups start to work together.

Kongl. Maj:ts
Förnyade Nådiga
INSTRUCTION

För
Des Collegium-Medicum.

Gifven Stæckholms Slott den 28 October 1797.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ Maj:tis.

SEDERHOLM, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1798.

Göteborgs fattighus

1726 inrättar Göteborgs stad ett fattighus vid kanalen i området Stampen. Kanalen kommer snart att kallas Fattighusån. Det hus som står kvar på platsen idag byggs 1767. I början av 1800 blir fattighuset allt mer ett hem för personer ur borgarklassen som tidigare varit rika men av olika anledningar blivit fattiga. Verksamheten flyttat till Slottsskogen 1886 och byter namn till Göteborgs ålderdomshem.

In 1726, the city of Gothenburg established a poorhouse by the canal in Stampen. The canal became known as Fattighusån (the poorhouse canal). The building still on the site today was built in 1767. In the early 1800s, the poorhouse increasingly became a home for people from the middle class who had fallen on hard times. The institution moved to Slottsskogen in 1886 and changed its name to Gothenburg's home for the elderly.

Bild: Göteborgs fattighus i Stampen år 1900.
Ur C.R.A Fredberg "Det gamla Göteborg" (1921).

Sahlgrenska sjukhuset

Sahlgrenska sjukhuset grundas 1782 efter att en stor summa pengar testamenterats av Ostindiska kompaniets direktör Niclas Sahlgren (1701–1776). Sjukhuset drivs till en början som ett privat sjukhus. I mitten av 1800-talet bekostar staden större delen av verksamheten och när sjukhuset slås ihop med den allmänna fattigförsörjningens sjukvård 1848, byter sjukhuset namn till Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset (ASS). Sjukhuset tar tillbaka sitt ursprungliga namn 1936. Från 1900 ligger sjukhuset i Änggården.

The Sahlgrenska hospital was founded in 1782 after a large sum of money was bequeathed by the East India Company's director Niclas Sahlgren (1701–1776). The hospital was initially run as a private hospital. In the middle of the 19th century, the city pays for most of the operations and when the hospital is merged with provision of healthcare for the poor in 1848, the hospital changes its name to Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset (ASS – General and Sahlgrenska hospital). The hospital takes back its original name in 1936. From 1900, Sahlgrenska hospital is in Änggården.

Provinsialläkarna

För att förbättra sjukvården byggs ett system av provinsialläkare och lasarett upp i Sverige under 1700-talet. Men länslasaretten är små och en stor del av befolkningen kommer inte i kontakt med sjukvården. Inte heller provinsialläkarna räcker till. Uppdraget och ansvarsområdet stort. Förutom att ta hand om de sjuka och motverka smittsamma sjukdomar samlar de in information om det som kan gynna eller skada befolkningens hälsa. Informationen handlar om hur befolkningen bor och äter, hur de uppfostrar sina barn och vilka huskurer de använder.

In order to improve healthcare, a system of provincial doctors and hospitals was built up in Sweden during the 18th century. But the county hospitals are small and a large part of the population does not have contact with healthcare. Nor are there enough provincial doctors. The areas of responsibility are large. In addition to caring for the sick and combating infectious diseases, they collect information about what can benefit or harm the health of the population. The information gathered concerns how the population lives and eats, how they raise their children and which home remedies they use.

Kung. Vetenskapsakademin och Tabellverket

Under 1700-talet bildas två institutioner för att förbättra landets inkomster med vetenskapliga metoder. Kungliga vetenskapsakademin (1736) och Tabellverket (1749). Kungliga Vetenskapsakademin grundas för att öka vetenskapens inflytande i samhället. Tabellverket samlar in befolkningsstatistik. Statistiken visar hur stor befolkningen är, vilka sjukdomar de drabbas av och vad de dör av. Informationen används för att förbättra sjukvården och skapa förutsättningar för att öka befolkningens storlek och hälsa.

During the 18th century, two institutions are formed to improve the country's economy using scientific methods. The Royal Academy of Sciences (1736) and the Commission for statistics(1749). The Royal Academy of Sciences is founded to increase the influence of science in society. The commission collects population statistics. The statistics show how large the population is, what diseases they suffer from and what people die from. The information is used to improve healthcare and create conditions for increasing the size and health of the population.

Göteborgs barnsjukhus

Göteborgs första barnsjukhus grundas 1859 efter en donation av David Carnegie. Det första sjukhuset ligger i ett hus på Östra Hamngatan 9. Sjukhuset har 12 sjuksängar, men då man låter barnen dela på sängarna får det plats fler patienter än så. I huset finns även en öppenvårdsklinik (poliklinik) som ger råd kring hur barn ska skötas. 1866 flyttas sjukhuset Allégatan 2 i Haga där det ligger fram till 1909 då ett nytt sjukhus öppnas i Änggården. Här ligger barnsjukhuset fram till 1973 då det flyttar till Östra sjukhuset.

Gothenburg's first children's hospital was founded in 1859 after a donation by David Carnegie. The first hospital is at Östra Hamngatan 9. The hospital has 12 hospital beds, but children share the beds, making room for more. In the building there is also an outpatient clinic that provides advice on how children should be cared for. In 1866 the hospital was moved to Allégatan 2 in Haga where it remained until 1909 when a new hospital was opened in Änggården. The children's hospital was located here until 1973, when it moved to Östra hospital.

Bild: Barnsjukhuset i Haga ca 1900.
Medicinshistoriska museet.

Garnisonssjukhuset

Garnisonssjukhuset (1755–1895) byggs som ett militärt sjukhus för Göteborgs garnison och används sedan av Kungliga Göta artilleriregemente som i tur och ordning inkvarteras i den stora kasernbyggnad (Borgerskapets kasern) som står klar 1799. Garnisonssjukhuset byggs 1755 men står länge oinredd och obrukbar. Sjukhuset stängs i samband med att Kungliga Göta artilleriregementet flyttar till Kviberg 1895. Huset rivs 1908.

The Garrison Hospital (1755–1895) was built as a military hospital for the Gothenburg garrison and was then used by the Royal Göta Artillery Regiment, which in turn was quartered in the large barracks building (Borgerskapets kasern) completed in 1799. The Garrison Hospital was built in 1755 but was unfurnished and unusable for a long time. The hospital was closed in connection with the Royal Göta Artillery Regiment moving to Kviberg in 1895. The building is demolished in 1908.

Bracka

Mellan åren 1806 och 1855 ligger Göteborgs försörjnings- och arbetsinrättning på adressen Smedjegatan 3. Huset som skänks av handelsmannen Johan Peter Holterman är från början tänkt som soldatbarack. Därför kallas det för "Holtermanska baracken" eller bara "Bracka". I Holtermanska baracken finns arbetshus, sopphus och sängplats till fattiga, gamla och sjuka. Namnet "Bracka" följer sedan med när verksamheten flyttar till en ny anstalt vid Drottningtorget 1855. Under lång tid är "Bracka" ett vanligt öknamn för alla fattigvårdsinrättningar i Göteborg.

Between the years 1806-1855 Gothenburg's workhouse for the poor is located at Smedjegatan 3. The building donated by the merchant Johan Peter Holterman was originally intended as a soldier's barracks. That is why it is called the "Holterman Barrack" or just "Bracka". In the Holterman barracks there are workhouses, soup kitchens and beds for the poor, old and sick. The name "Bracka" then followed when the institution moved to a new facility at Drottningtorget in 1855. For a long time, "Bracka" was a common nickname for all poor care facilities in Gothenburg.

Ivarsbergshemmet

När Lundby blir en del av Göteborgs 1906 tar staden över fattighuset och skapar ett hem för "åldriga män".

Koket

Majornas äldsta fattighus från 1861.

Holtermanska
baracken

